

Lồng ghép trò chơi ô chữ vào dạy học môn Sinh học lớp 10

Chương trình Giáo dục phổ thông 2018

Phạm Mỹ Cẩm*

*Trường THPT Phạm Thành Trung – Tiền Giang

Received: 16/12/2022; Accepted: 22/12/2022; Published :26/12/2022

Abstract: General education in Vietnam is creating a significantly transition involving what students have learned to caring about what they can do through learning. Through crosswords, teachers organize game activities to help students be more active and active in learning; explore personal competencies; personality development; At the same time, it helps them to consolidate, deepen and master the knowledge in each lesson content, to absorb knowledge easily.

Keywords: Crossword puzzle, personal capacity, Biological 10, general education 2018.

1. Đặt vấn đề

Một trong những phương pháp dạy học (PPDH) tích cực được ứng dụng để hướng tới đổi mới đó là phương pháp trò chơi nhằm giáo dục kỹ năng sống cho học sinh (HS), nâng cao khả năng chủ động, tích cực và sự sáng tạo của HS khi tham gia trò chơi; khả năng làm việc tập thể, sự tự tin trước tập thể và tự tin trong học tập. Trò chơi vừa là hoạt động (HĐ) giải trí, thư giãn, giúp giảm căng thẳng trong giờ học, “*chơi mà học, học mà chơi*”, tạo sự tự giác học tập ở HS; chủ động tiếp nhận tri thức; vừa là một phương pháp giáo dục đã được nhiều nền giáo dục tiên tiến trên thế giới áp dụng. Môn Sinh học 10 là môn học được lựa chọn trong nhóm môn Khoa học tự nhiên ở giai đoạn giáo dục định hướng nghề nghiệp. Những gì HS nghe, sẽ dễ quên; những gì HS thấy, sẽ nhớ lâu hơn; những gì HS làm sẽ giúp HS hiểu sâu hơn. Vì vậy, trong dạy học, lồng ghép trò chơi ô chữ sẽ góp phần tạo hứng thú học tập cho các em HS; giúp các em củng cố kiến thức vừa học; kết hợp với những PPDH khác sẽ có ý nghĩa tích cực đối với yêu cầu đổi mới hiện nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Cơ sở lý luận về phương pháp dạy học, phương pháp trò chơi

2.1.1. Phương pháp dạy học

PPDH là các con đường, là cách thức vận động của nội dung dạy học phù hợp với quy luật phát triển tâm lí, sinh lí và trình độ nhận thức của người học, là các biện pháp tổ chức hợp tác giữa giáo viên (GV) và trò nhằm giúp trò chiếm lĩnh được nội dung dạy học một cách vững chắc. Có thể liệt kê các PPDH như: dạy học giải quyết vấn đề, dạy học khám phá, dạy học hợp tác, dạy học có ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông, dạy học lấy người học làm trung tâm, dạy học

dựa trên dự án... Theo Iu - K.Babanxki: “PPDH là cách thức tương tác giữa thầy và trò nhằm giải quyết các nhiệm vụ giáo dục, giáo dục và phát triển trong quá trình dạy học”. Theo I.Ia. Lécne: “PPDH là một hệ thống những hành động có mục đích của GV, nhằm tổ chức HĐ nhận thức và thực hành của HS, đảm bảo cho HS lĩnh hội nội dung học vấn”. Theo nghĩa hẹp, PPDH được hiểu là cách thức, là con đường HĐ chung giữa người dạy và người học, trong những điều kiện dạy học xác định nhằm đạt tới mục tiêu dạy học. Có thể liệt kê các PPDH như: thuyết trình, đàm thoại – tìm tòi vấn đáp, trực quan, thảo luận, đóng vai, xử lý tình huống, trò chơi,... Theo bình diện vi mô, kĩ thuật dạy học (KTDH) là những biện pháp, cách thức hành động của GV và HS trong các tình huống nhỏ, cụ thể nhằm thực hiện và điều chỉnh quá trình dạy học (công não, phòng tranh, mảnh ghép, sơ đồ tư duy, khăn trải bàn, chia nhóm, KWL, KWLH,...). Giữa PPDH và KTDH có mối quan hệ mật thiết, do đó việc lựa chọn PPDH hay KTDH không thể tách rời, có thể bắt đầu từ việc lựa chọn PPDH với hàng loạt KTDH có thể thực hiện trong PPDH đó rồi tiếp tục với việc lựa chọn các KTDH phù hợp trong từng tình huống nhất định. Ví dụ, trong PPDH hợp tác có các KTDH như: kĩ thuật chia nhóm, kĩ thuật khăn trải bàn, kĩ thuật phòng tranh, kĩ thuật các mảnh ghép,...

2.1.2. Phương pháp trò chơi

Trò chơi có thể được tiến hành ở các thời điểm khác nhau trong giờ học môn Sinh học cho các mục đích khác nhau: tìm hiểu nội dung một chủ đề mới (dạy bài mới) hay để củng cố – luyện tập nội dung bài vừa học, giao bài tập về nhà. Có thể liệt kê các trò chơi như: ô chữ, đôi bạn hiểu nhau, ai là chuyên gia, ai nhanh hơn, đi tìm mảnh ghép (xếp hình hoặc từ

đúng), truyền tin, đuổi hình bắt chữ (tìm từ có gọi ý hình ảnh), nở hoa trí tuệ, thuyết minh hình ảnh, đi tìm kho báu, ...

Các yêu cầu khi tổ chức trò chơi trong tiết học:

- Trò chơi phải đơn giản, dễ thực hiện, không được tốn nhiều thời gian, sức lực để không làm ảnh hưởng đến tiết học của môn học kế tiếp; phải thu hút được đa số HS tham gia, phải có mục đích học tập, phải bám sát nội dung bài học, không đơn thuần là trò chơi giải trí, phải được chuẩn bị tốt về: điều kiện, phương tiện, phải có kế hoạch thực hiện như một bài soạn.

- Cần phải phổ biến luật chơi trước khi chơi; chơi theo nhóm, cá nhân hay tập thể và đánh giá kết quả, công bố đội thắng – thua sau khi kết thúc trò chơi. Người chủ trò phải có khả năng lôi cuốn, thu hút người tham gia trò chơi.

Cách tiến hành trò chơi:

- Chuẩn bị: GV giới thiệu trò chơi: Nêu tên trò chơi, phổ biến luật chơi, hướng dẫn cách chơi, quy định thời gian chơi. Có thể chơi thử nếu HS chưa nắm rõ luật chơi. GV hướng dẫn để HS tự điều khiển trò chơi, đóng vai “chủ trò”.

- Tiến hành chơi. Xử phạt những người phạm luật chơi.

- Kết thúc: Nhận xét kết quả trò chơi, có thể thưởng phạt cho người (đội) thắng, thua. Nhận xét thái độ của người tham gia chơi, rút kinh nghiệm cho trò chơi sau.

- Với những trò chơi đơn giản không cần thiết thực hiện đầy đủ các bước trên.

Để việc lồng ghép trò chơi vào dạy – học Sinh học đạt hiệu quả cao, GV cần linh động, sáng tạo, rèn luyện năng lực tổ chức trò chơi. Mở rộng hơn, GV cũng có thể giao bài tập về nhà: yêu cầu HS thiết kế trò chơi về nội dung bài học – chủ đề nào đó trong sách giáo khoa, chú ý những kiến thức trọng tâm của bài rồi nộp GV.

2.2. Vận dụng phương pháp trò chơi ô chữ vào dạy học Sinh học lớp 10 – Chương trình Giáo dục phổ thông 2018

Trò chơi ô chữ khá phổ biến với nhiều môn học. Trong các cuộc thi dành cho lứa tuổi HS cũng thường lồng ghép trò chơi ô chữ ở vòng thi nào đó, ví dụ game show cuộc thi kiến thức trên truyền hình dành cho HS THPT do Bộ Giáo dục và Đào tạo và Đài Truyền hình Việt Nam sản xuất từ năm 1999: “Đường lên đỉnh Olympia”, chương trình “Đường đến vinh quang” do Đài Phát thanh – Truyền hình Tiền Giang, Sở Giáo dục Đào tạo Tiền Giang, VNPT và Công ty trách nhiệm hữu hạn một thành viên Xô số kiến thiết Tiền Giang phối hợp thực hiện,...

Người chơi lần lượt đoán các từ hàng ngang thông

qua các câu hỏi rồi suy luận, lắp ghép các chữ, các từ để tìm ra (lật mở) từ khóa, từ hàng dọc (cũng có thể là hàng chéo). Rất nhiều HS giành được chiến thắng cũng do các em giải được từ khóa ô chữ sớm nhất so với các bạn cùng chơi.

Năm học 2022 – 2023 là năm học đầu tiên thực hiện theo Chương trình GDPT 2018 với cấp THPT, rất nhiều từ ngữ theo nguyên bản tiếng Anh được đưa vào nội dung, không còn dùng phiên bản tiếng Việt như Chương trình GDPT 2006 trước đây. Khi soạn câu hỏi ô chữ cũng cần lưu ý về số lượng chữ cái trong một từ sẽ có thay đổi so với trước đây. Ví dụ: Chương trình GDPT 2018 sử dụng từ “enzyme” có 6 chữ cái, còn Chương trình GDPT 2006 sử dụng từ “enzim” chỉ có 5 chữ cái.

2.2.1. Ô chữ do GV thiết kế: Bài 5: CÁC NGUYÊN TỐ HÓA HỌC VÀ NƯỚC

- Hàng ngang số 1 (có 07 chữ cái): tên gọi chung cho các nguyên tố hóa học có tỉ lệ phần trăm về khối lượng trong cơ thể sống là $< 0,01\%$ → vi lượng.

- Hàng ngang số 2 (có 07 chữ cái): các nguyên tố C, H, O, N, P, S, Ca, Mg là loại nguyên tố gì có trong cơ thể sống? → đa lượng.

- Hàng ngang số 3 (có 08 chữ): nguyên tố hóa học chiếm tỉ lệ 0,3% khối lượng chất khô của tế bào trong cơ thể người thông qua quan sát hình 5.1 trang 21 SGK → lưu huỳnh.

- Hàng ngang số 4 (có 08 chữ): nguyên tố hóa học chiếm tỉ lệ 9,5% khối lượng chất khô của tế bào trong cơ thể người thông qua quan sát hình 5.1 trang 21 SGK (nguyên tố hóa học này liên kết với oxygen tạo thành H_2O) → hydrogen.

- Hàng ngang số 5 (có 07 chữ): các phân tử nước liên kết nhau và liên kết với thành tế bào mạch gỗ giúp tạo cột nước như thế nào trong thân cây? → liên tục.

- Hàng ngang số 6 (có 06 chữ): nguyên tố hóa học này liên kết với hydrogen tạo thành H_2O → oxygen.

- Hàng ngang số 7 (có 11 chữ): một loại sắc tố ở cây xanh và trong thành phần có Mg → chất diệp lục.

- Hàng ngang số 8 (có 10 chữ): các cấp độ tổ chức: phân tử, bào quan, tế bào, mô, cơ quan, hệ cơ quan, cơ thể,... được gọi là các cấp độ gì? → tổ chức sống.

- Hàng ngang số 9 (có 09 chữ): Iod là thành phần cấu tạo của hormone nào? → thyroxine.

- Hàng ngang số 10 (có 06 chữ): nguyên tố hóa học có vai trò quan trọng trong hình vô số các hợp chất hữu cơ trong tế bào → carbon.

- Hàng ngang số 11 (có 10 chữ): tên của loại liên kết hóa học nối giữa nguyên tử oxygen và hydrogen trong phân tử H_2O → cộng hóa trị.

- Hàng ngang số 12 (có 07 chữ): từ để chỉ trạng

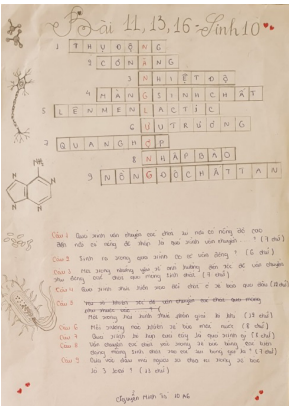
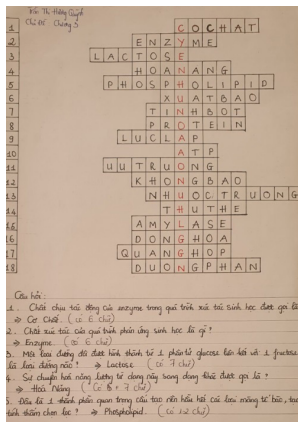
thái của phân tử H₂O có 2 đầu tích điện trái dấu → phân cực.

- Hàng ngang số 13 (có 07 chữ): môn học nghiên cứu các cá thể sống, mối quan hệ giữa các cá thể sống với nhau và với môi trường → sinh học.

- Hàng ngang số 14 (có 10 chữ): nguyên tố hóa học chiếm tỉ lệ 0,2% khối lượng chất khô của tế bào trong cơ thể người thông qua quan sát hình 5.1 trang 21 SGK → clo.

1			V	I	L	Ư	Ợ	N	G										
2			Đ	A	L	Ư	Ợ	N	G										
3					L	Ư	Ư	H	U	Ỡ	N	H							
4								H	Y	D	R	O	G	E	N				
5							L	I	Ê	N	T	Ụ	C						
6					O	X	Y	G	E	N									
7						C	H	Á	T	D	I	Ê	P	L	Ụ	C			
8	T	Ô	C	H	Ứ	C	S	Ố	N	G									
9								T	H	Y	R	O	X	I	N	E			
10					C	A	R	B	O	N									
11		C	Ộ	N	G	H	O	Á	T	R	I								
12								P	H	Â	N	C	Ự	C					
13			S	I	N	H	H	Ợ	C										
14									C	L	O								

2.2.2. Ô chữ do HS lớp 10A⁶, 10A⁹ thiết kế nộp GV: Bài 1, 2, 3, 6, 11, 13, 16, Chương một, Chương ba

1					L	I	P	I	D										
3			C	A	R	B	O	H	Y	D	R	A	T	E					
4			Đ	I	N	H	T	Í	N	H									
5	G	L	U	C	O	S	E												
6							T	I	N	H	B	Ộ	T						
7			Đ	A	P	H	Â	N											

Các HS lớp 10A⁶ tham gia giải đáp ô chữ

2.3. Hiệu quả khi lồng ghép trò chơi ô chữ vào dạy học môn Sinh học lớp 10

Qua việc tổ chức HĐ trò chơi ô chữ ở các lớp, tôi

nhận thấy các em tích cực HĐ, trở nên hứng thú học tập, thảo luận nhóm và cá nhân sôi nổi hơn, nắm bài kỹ hơn, tiết học sinh động hơn, tránh sự nhàm chán. Các em mạnh dạn hơn khi phát biểu xây dựng bài, khi giao tiếp với bạn bè. Tham gia vào giải đáp và thiết kế ô chữ khi học môn Sinh học 10 giúp HS trở nên nhanh nhẹn, hoạt bát, tự tin hơn trước tập thể, nắm bài kỹ hơn, thích học môn Sinh học 10 hơn, giúp hình thành ở HS một số kĩ năng sống nhất định (kĩ năng quản lí thời gian, kĩ năng tư duy sáng tạo, kĩ năng giao tiếp hiệu quả, kĩ năng thể hiện sự tự tin...). Đồng thời, HĐ trò chơi cũng góp phần vào công cuộc đổi mới PPDH của ngành, đẩy mạnh phong trào “Xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực” của nhà trường đạt kết quả tốt. Thông qua giáo dục còn góp phần bồi dưỡng và hình thành nhân cách tốt đẹp cho HS (không gian lận trong khi chơi, cạnh tranh lành mạnh giữa các đội chơi...), trở thành những công dân tốt, có đạo đức, biết cống hiến một cách hiệu quả cho xã hội. Hiện nay có khá nhiều phần mềm có thể hỗ trợ GV trong việc tạo ra các ô chữ và tổ chức cho HS chơi: M.S PowerPoint, Crossword forge, Violet, Multimedia Builder

3. Kết luận

Tổ chức HĐ trò chơi cho HS nhằm giúp HS phát huy và rèn luyện tính tích cực, hăng say, hứng thú, chủ động, sáng tạo trong việc lĩnh hội và củng cố kiến thức, HS dễ hiểu bài, nhớ lâu và khắc sâu kiến thức, có kinh nghiệm thiết kế ô chữ... Rèn luyện ở HS biết kiểm soát, tính tôn trọng kỉ luật, tính tập thể, biết giúp đỡ, hợp tác nhau; tích cực HĐ, hòa đồng; học hỏi được cách thiết kế một ô chữ cho một nội dung bài học. Giúp HS tích lũy vốn kinh nghiệm hữu ích mà các em thu được thông qua HĐ trò chơi; rèn luyện kĩ năng tư duy, giao tiếp, tự tin trước đám đông, rèn những kĩ xảo nhất định thúc đẩy trí tuệ, làm cơ hội giúp HĐ của HS ngày càng đa dạng và phong phú. Thiết lập mối quan hệ gắn bó, gần gũi giữa GV và HS. Thông qua HĐ trò chơi sẽ phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực của người học.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Chương trình giáo dục phổ thông 2018, Chương trình môn Sinh học*. Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo, Hà Nội, 2018.
2. Nguyễn Văn Hộ (2002). *Lý luận dạy học*. NXB Giáo dục. Hà Nội.
3. Tổng Xuân Tám (2022). *Sách giáo khoa Sinh học 10*. NXB Giáo dục Việt Nam. Hà Nội.
4. Tổng Xuân Tám (2022). *Sách GV Sinh học 10*. NXB Giáo dục Việt Nam. Hà Nội.